

Y BEIBL
CYMRAEG NEWYDD
Argraffiad Diwygiedig

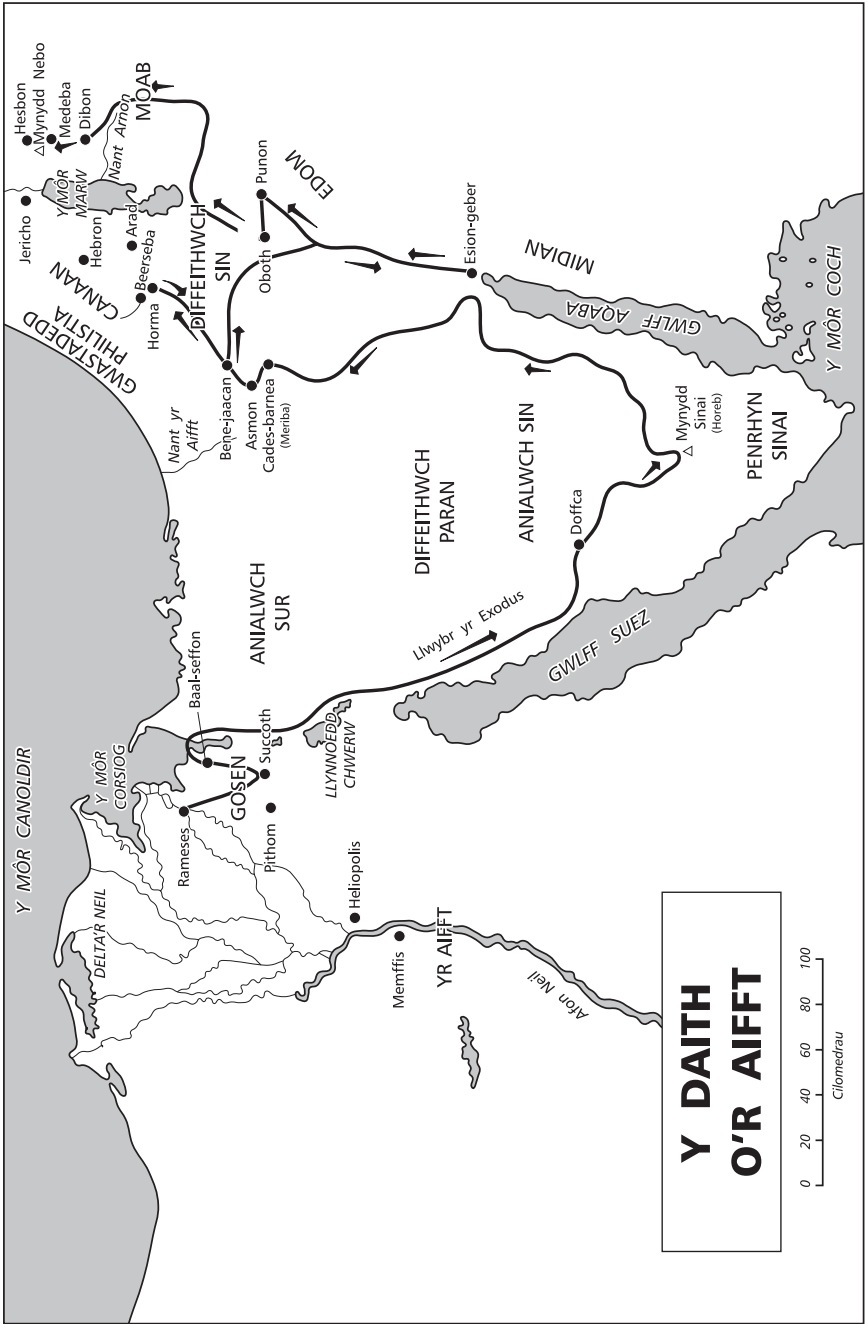
CYNNWYS

	<i>Tudalen</i>
Rhagair i Argraffiad 1988	iii
Rhagair i'r Argraffiad Diwygiedig	v
Mapiau	ix
Rhagarweiniad Cyffredinol	xi

YR HEN DESTAMENT

Rhagarweiniad i'r Hen Destament	xxix
Mesurau a Phwysau yn yr Hen Destament	xxxiii

<i>Enw'r Llyfr</i>	<i>Talfyriad</i>	
Llyfr Genesis	Gen.	1
Llyfr Exodus	Ex.	49
Llyfr Lefiticus	Lef.	90
Llyfr Numeri	Num.	119
Llyfr Deuteronomium	Deut.	160
Llyfr Josua	Jos.	197
Llyfr y Barnwyr	Barn.	220
Llyfr Ruth	Ruth	245
Llyfr Cyntaf Samuel	1 Sam.	248
Ail Llyfr Samuel	2 Sam.	280
Llyfr Cyntaf y Brenhinoedd	1 Bren.	308
Ail Llyfr y Brenhinoedd	2 Bren.	338
Llyfr Cyntaf y Cronicl	1 Cron.	367
Ail Llyfr y Cronicl	2 Cron.	394
Llyfr Esra	Esra	428
Llyfr Nehemeia	Neh.	437
Llyfr Esther	Esth.	451
Llyfr Job	Job	459
Llyfr y Salmu	Salm.	490
Llyfr y Diarhebion	Diar.	576
Llyfr y Pregethwr	Preg.	605
Caniad Solomon	Can.	613
Llyfr Eseia	Es.	619
Llyfr Jeremeia	Jer.	683
Llyfr Galarnad	Galar.	745
Llyfr Eseciel	Esec.	752
Llyfr Daniel	Dan.	803
Llyfr Hosea	Hos.	817
Llyfr Joel	Jl.	827
Llyfr Amos	Am.	831
Llyfr Obadeia	Ob.	838
Llyfr Jona	Jon.	840
Llyfr Micha	Mic.	842
Llyfr Nahum	Nah.	848
Llyfr Habacuc	Hab.	850
Llyfr Seffaneia	Seff.	853
Llyfr Haggai	Hag.	856
Llyfr Sechareia	Sech.	858
Llyfr Malachi	Mal.	867

MESURAU A PHWYSAU YN YR HEN DESTAMENT

Ni cheisiwyd, yn y testun nac yn y troednodiadau, drosi mesurau Hebreig i fesurau cyfwerth yn y dull metrig. Gwaith anodd, onid amhosibl, yw cyfleu'n gwbl bendant union werth y mesurau y cyfeirir atynt yn yr Hen Destament, gan eu bod yn amrywio o le i le ac o bryd i'w gilydd. Sylwer hefyd y defnyddir dau fesur 'cufydd', y naill yn gyffredin a'r llall yn hen fesur (2 Cron.3:3); yr oedd hefyd ddau 'mina' a dau 'sicl', y naill yn ôl 'pwysau'r marchnatwyr' (Gen.23:16) a'r llall yn 'sicl y cysegr' (Ex.30:13). Gan fod sawl dull o bennu cyfwerthedd, ceir bod amrywiaeth mawr yn y rhestrau sydd ar gael. O gofio mai bras amcan yn unig sy'n bosibl, lluniwyd y rhestr hon yn bennaf ar sail yr un a roddir yn *The Oxford Companion to the Bible* (1993). Cynhwysir un cyfeiriad beiblaidd gyda phob un o'r mesurau a phwysau.

1. Mesurau Llinellol

modfedd	lled bys	1 Bren.7:15	0.019 medr
dyrnffedd	cledr llaw (4 bys)	Esec.40:5	0.074 medr
rhychwant	blaen y bawd i flaen y bys bach (3 dyrnffedd)	1 Sam.17:5	0.221 medr
cufydd	o'r penelin i flaen y bysedd (6 dyrnffedd)	Barn.3:16	0.443 medr
cufydd	yr hen fesur (7 dyrnffedd)	2 Cron.3:3	0.520 medr

2. Mesurau Cynhwysedd Sych

pwys (Hebraeg <i>qab</i>)		2 Bren.6:15	1.3 litr
omer	degfed ran o effa	Ex.16:32	2.3 litr
hobaid	3 omer a hanner	1 Sam.25:18	7.7 litr
effa	10 omer	Ex.16:36	22.9 litr
corus	10 effa	1 Bren.4:22	229.7 litr
homer	10 effa	Esec.45:11	229.7 litr

3. Mesurau Cynhwysedd Gwlyb

log		Lef.14:10	0.32 litr
hin	12 log	Num.15:7	3.829 litr
bath	6 hin	Esec.45:14	23 litr
corus	10 bath	Esec.45:14	230 litr

4. Pwysau

gera		Esec.45:12	0.57 gram
beca	10 gera (1/2 sicl)	Ex.38:26	5.71 gram
sicl	20 gera	Lef.27:25	11.42 gram
mina	50 sicl	1 Bren.10:17	571.2 gram
mina	60 sicl	Esec.45:12	582.62 gram
talent	60 mina	Ex.38:25	34.3 cgr

5. Arian

Pwysau o fetalau a ddefnyddid yn arian yng nghyfnod yr Hen Destament, ac felly defnyddir 'sicl' (2 Bren.15:20) a 'talent' (1 Bren. 9:14) i ddnodi pwysau o aur neu arian a ddefnyddid i farchnata. Mewn rhannau sy'n perthyn i gyfnod diweddar yn llenyddiaeth yr Hen Destament cyfeirir at ddau ddarn arall o arian:

daric		1 Cron.29:7	8 gram
dracmon		Neh.7:70	4.4 gram

Joseff yn Tawelu Ofnau ei Frodyr

¹⁵ Wedi marw eu tad, daeth ofn ar frodyr Joseff, a dywedasant, "Efallai y bydd Joseff yn ein casáu ni, ac yn talu'n ôl yr holl ddrwg a wnaethom iddo." ¹⁶ A daethant at* Joseff, a dweud, "Rhoddodd dy dad orchymyn fel hyn cyn marw, ¹⁷ 'Dywedwch wrth Joseff, "Maddau yn awr ddrygioni a phechod dy frodyr, oherwydd gwnaethant ddrwg i ti." ' Yn awr, maddau ddrygioni gweision Duw dy dad." Wylodd Joseff wrth iddynt siarad ag ef. ¹⁸ Yna daeth ei frodyr a syrthio o'i flaen, a dweud, "Yr ydym yn weision i ti." ¹⁹ Ond dywedodd Joseff wrthynt, "Peidiwch ag ofni. A wyf fi yn lle Duw? ²⁰ Yr oeddech chwi yn bwriadu drwg yn f'erbyn; ond trodd Duw y bwriad yn ddaioni, er mwyn gwneud yr hyn a welir heddiw, cadw'n fyw llawer o bobl. ²¹ Felly peidiwch ag ofni; fe'ch

cynhaliach chwi a'ch rhai bach." A chysurodd hwy, a siarad yn dynner wrthynt.

Marw Joseff

²² Arhosodd Joseff a theulu ei dad yn yr Aifft. Bu Joseff fyw am gant a deg o flynyddoedd, ²³ a gwelodd blant Effraim hyd y drydedd genhedlaeth. Ar liniau Joseff hefyd y maethwyd plant Machir fab Manasse. ²⁴ Yna dywedodd Joseff wrth ei frodyr, "Yr wyf yn marw; ond y mae Duw yn sicr o ymweld â chwi a'ch dwyn i fyny o'r wlad hon i'r wlad a addawodd trwy lw i Abraham, Isaac a Jacob." ²⁵ A gwnaeth Joseff i feibion Israel dyngu llw. Dywedodd, "Y mae Duw yn sicr o ymweld â chwi; ewch chwithau â'm hesgyrn i fyny oddi yma." ²⁶ Bu Joseff farw yn gant a deg oed, ac wedi iddynt ei eneinio, rhoesant ef mewn arch yn yr Aifft.

50:16 Felly Groeg. Hebraeg, *A gorchymynasant.*

LLYFR

EXODUS

Gormesu'r Israeliaid yn yr Aifft

1 Dyma enwau meibion Israel a aeth i'r Aifft gyda Jacob, pob un gyda'i deulu: ² Reuben, Simeon, Lefi a Dan, ³ Issachar, Sabulon a Benjamin, ⁴ Gad a Nafftali, Gad ac Aser. ⁵ Yr oedd gan Jacob ddeg a thrigain o ddisgynyddion; yr oedd Joseff eisoes yn yr Aifft. ⁶ Yna bu farw Joseff a phob un o'i frodyr a'r holl genhedlaeth honno. ⁷ Ond yr oedd plant Israel yn ffrwythlon ac yn amlhau'n ddifawr, ac aethant mor gryf a niferus nes bod y wlad yn llawn ohonynt.

⁸ Yna daeth brenin newydd i deyrnasu ar yr Aifft, un nad oedd yn gwybod am Joseff. ⁹ Dywedodd ef wrth ei bobl,

"Edrychwch, y mae pobl Israel yn fwy niferus ac yn gryfach na ni. ¹⁰ Rhaid inni fod yn ddoeth wrth eu trin, rhag iddynt gynyddu, a phe deuai rhyfel, iddynt ymuno â'n gelynyion i ymladd yn ein herbyn, a dianc o'r wlad." ¹¹ Felly, gosodwyd meistri gwaith i oruchwylio'r bobl ac i'w llethu â beichiau trymion. Hwy fu'n adeiladu Pithom a Rameses, dinasoedd ar gyfer ystordai Pharo. ¹² Ond po fwyaf y caent eu gorthrymu, mwyaf yn y byd yr oeddent yn amlhau ac yn cynyddu; a daeth yr Eifftiaid i'w hofni. ¹³ Am hynny, gorfodwyd i'r Israeliaid weithio dan ormes, ¹⁴ a gwnaeth yr Eifftiaid eu bywyd yn chwerve trwy eu gosod i lafurio'n galed â chlai a

phriddfeini, a gwneud pob math o waith yn y meysydd. Yr oedd y cwbl yn cael ei wneud dan ormes.

¹⁵ Yna dywedodd brenin yr Aifft wrth Siffra a Pua, dwy fydwraig yr Hebreaid, ¹⁶ "Pan fyddwch yn gweini ar wragedd yr Hebreaid, sylwch ar y plentyn a enir: os mab fydd, lladdwch ef; os merch, gadewch iddi fyw." ¹⁷ Ond yr oedd y bydwragedd yn parchu Duw; ac ni wnaethant yr hyn a orchynnodd brenin yr Aifft, ond gadawsant i'r bechgyn fyw. ¹⁸ Galwodd brenin yr Aifft y bydwragedd ato a gofyn, "Pam y gwnaethoch hyn, a gadael i'r bechgyn fyw?" ¹⁹ Dywedasant hwythau wrth Pharo, "Nid yw gwragedd yr Hebreaid yn debyg i wragedd yr Eifftiaid, oherwydd y maent hwy yn fywiog ac yn esgor cyn i'r fydwraig gyrraedd." ²⁰ Am hynny bu Duw yn dda wrth y bydwragedd; a chynyddodd y bobl a dod yn rymus iawn. ²¹ Am fod y bydwragedd yn parchu Duw, cawsant hwy eu hunain deuluoedd. ²² Yna rhoddodd Pharo orchymyn i'r holl bobl a dweud, "Taflwch i'r Neil bob mab a enir i'r Hebreaid*, ond gadewch i bob merch gael byw."

Genedigaeth Moses

2 Priododd gŵr o dylwyth Lefi ag un o ferched Lefi. ² Bechiogodd hithau ac esgor ar fab, a phan welodd ei fod yn dlws, fe'i cuddiodd am dri mis. ³ Ond gan na allai ei guddio'n hwy, cymerodd gawell wedi ei wneud o lafrwyn a'i ddwbio â chlai a phyg; rhoddodd y plentyn ynddo a'i osod ymysg yr hesg ar lan y Neil. ⁴ Yr oedd chwaer y plentyn yn sefyll nepell oddi wrtho er mwyn cael gwybod beth a ddigwyddai iddo. ⁵ Daeth merch Pharo i ymdrochi yn yr afon tra oedd ei morynion yn cerdded ar y lan, a phan welodd y cawell yng nghanol yr hesg, anfonodd un ohonynt i'w nôl. ⁶ Wedi iddi ei agor, fe welodd y plentyn, ac yr oedd y bachgen yn wylo. Tosturiodd hithau wrtho a dweud, "Un o blant yr Hebreaid yw hwn." ⁷ Yna gofynnodd chwaer y plentyn i ferch Pharo, "A gaf fi fynd i chwilio am

famaeth o blith gwragedd yr Hebreaid, iddi fagu'r plentyn iti?" ⁸ Atebodd merch Pharo, "Dos." Felly aeth y ferch ymaith a galw mam y plentyn. ⁹ Dywedodd merch Pharo wrth honno, "Cymer y plentyn hwn a'i fagu imi, ac fe roddaf finnau dâl iti." Felly cymerodd y wraig y plentyn a'i fagu. ¹⁰ Wedi i'r plentyn dyfu i fyny, aeth ag ef yn ôl at ferch Pharo. Mabwysiadodd hithau ef a'i enwi'n Moses*, oherwydd iddi ddweud, "Tynnais ef allan* o'r dŵr."

Moses yn Ffoi i Midian

¹¹ Un diwrnod, wedi i Moses dyfu i fyny, aeth allan at ei bobl ac edrych ar eu beichiau. Gwelodd Eifftiwr yn taro Hebrëwr, un o'i frodyr, ¹² ac wedi edrych o'i amgylch a gweld nad oedd neb yno, lladdodd Moses yr Eifftiwr a'i guddio yn y tywod. ¹³ Pan aeth allan drannoeth a gweld dau Hebrëwr yn ymladd â'i gilydd, gofynnodd i'r un oedd ar fai, "Pam yr wyt yn taro dy gyfaill?" ¹⁴ Atebodd yntau, "Pwy a'th benododd di yn bennaeth ac yn farnwr arnom? A wyt am fy lladd i fel y lleddaist yr Eifftiwr?" Daeth ofn ar Moses o sylweddoli fod y peth yn hysbys.

¹⁵ Pan glywodd Pharo am hyn, ceisiodd ladd Moses, ond ffodd ef oddi wrtho a mynd i fyw i wlad Midian; ac yno eisteddodd i lawr yn ymyl pydew. ¹⁶ Yr oedd gan offeiriad Midian saith o ferched, a daethant i godi dŵr er mwyn llenwi'r cafnau a dyfrhau defaid eu tad. ¹⁷ Daeth bugeiliaid heibio a'u gyrru oddi yno, ond cododd Moses ar ei draed a'u cynorthwyo i ddyfrhau eu praidd. ¹⁸ Pan ddaeth y merched at Reuel eu tad, gofynnodd, "Sut y daethoch yn ôl mor fuan heddiw?" ¹⁹ Dywedasant hwythau, "Eifftiwr a ddaeth i'n hamddiffyn rhag y bugeiliaid, a chodi dŵr i ddyfrhau'r praidd." ²⁰ Yna gofynnodd yntau iddynt, "Ple mae'r dyn? Pam yr ydych wedi ei adael ar ôl? Galwch arno, iddo gael tamaid i'w fwyta." ²¹ Cytunodd Moses i aros gyda'r gŵr, a rhoddodd yntau ei ferch Seffora yn wraig iddo. ²² Esgorodd hithau ar fab, a galwodd Moses ef

2:10 Hebraeg, *Mosheh*.

2:10 Hebraeg, *Mashah*.

yn Gersom, oherwydd dywedodd, "Dieithryn* ydwyf mewn gwlad ddieithr."

²³ Yn ystod yr amser maith hwn, bu farw brenin yr Aiff. Ond yr oedd pobl Israel yn dal i riddfan oherwydd eu caethiwed, ac yn gweiddi am gymorth, a daeth eu gwaedd o achos eu caethiwed at Dduw. ²⁴ Clywodd Duw eu cwynfan, a chofiodd ei gyfamod ag Abraham, Isaac a Jacob; ²⁵ edrychodd ar bobl Israel ac ystyriodd eu cyflwr.

Duw yn Galw Moses

3 Yr oedd Moses yn bugeilio defaid ei dad-yng-nghyfraith Jethro, offeiriad Midian, ac wrth iddo arwain y praidd ar hyd cyrion yr anialwch, daeth i Horeb, mynydd Duw. ² Yno ymddangosodd angel yr ARGLWYDD iddo mewn fflam dân o ganol perth. Edrychodd yntau a gweld y berth ar dân ond heb ei difa. ³ Dywedodd Moses, "Yr wyf am droi i edrych ar yr olygfa ryfedd hon, pam nad yw'r berth wedi llosgi." ⁴ Pan welodd yr ARGLWYDD ei fod wedi troi i edrych, galwodd Duw arno o ganol y berth, "Moses, Moses." Atebodd yntau, "Dyma fi." ⁵ Yna dywedodd Duw, "Paid â dod ddim nes; tyn dy esgidiau oddi am dy draed, oherwydd y mae'r llecyn yr wyt yn sefyll arno yn dir sanctaidd." ⁶ Dywedodd hefyd, "Duw dy dadau* wyf fi, Duw Abraham, Duw Isaac a Duw Jacob." Cuddiodd Moses ei wyneb, oherwydd yr oedd arno ofn edrych ar Dduw.

⁷ Yna dywedodd yr ARGLWYDD, "Yr wyf wedi gweld adfyd fy mhobl yn yr Aiff a chlywed eu gwaedd o achos eu meistri gwaith, a gwn am eu doluriau." ⁸ Yr wyf wedi dod i'w gwaredu o law'r Eifftiaid, a'u harwain o'r wlad honno i wlad ffrwythlon ac eang, gwlad yn llifeirio o laeth a mêl, cartref y Canaaneaid, Hethiaid, Amoriaid, Peresiaid, Hefiaid a Jebusiaid. ⁹ Yn awr y mae gwaedd pobl Israel wedi dod ataf, ac yr wyf wedi gweld fel y bu'r Eifftiaid yn eu gorthrymu. ¹⁰ Tyrdd, yr wyf yn dy anfon at Pharo er mwyn iti arwain fy mhobl, yr Israeliaid,

allan o'r Aiff." ¹¹ Ond gofynnodd Moses i Dduw, "Pwy wyf fi i fynd at Pharo ac arwain pobl Israel allan o'r Aiff?" ¹² Dywedodd yntau, "Byddaf fi gyda thi; a dyma fydd yr arwydd mai myfi sydd wedi dy anfon: wedi iti arwain y bobl allan o'r Aiff, byddwch yn addoli Duw ar y mynydd hwn."

¹³ Yna dywedodd Moses wrth Dduw, "Os af at bobl Israel a dweud wrthynt, 'Y mae Duw eich hynafiaid wedi fy anfon atoch', beth a ddywedaf wrthynt os gofynnant am ei enw?" ¹⁴ Dywedodd Duw wrth Moses, "Ydwyf yr hyn ydwyf. Dywed hyn wrth bobl Israel, 'Ydwyf sydd wedi fy anfon atoch.'" ¹⁵ Dywedodd Duw eto wrth Moses, "Dywed hyn wrth bobl Israel, 'Yr ARGLWYDD*, Duw eich tadau, Duw Abraham, Duw Isaac a Duw Jacob sydd wedi fy anfon atoch.' Dyma fydd fy enw am byth, ac fel hyn y cofir amdanaf gan bob cenhedlaeth." ¹⁶ Dos, a chynnull ynghyd henuriaid Israel, a dywed wrthynt, 'Y mae'r ARGLWYDD, Duw eich tadau, Duw Abraham, Isaac a Jacob, wedi ymddangos i mi a dweud: Yr wyf wedi ymweld â chwi ac edrych ar yr hyn a wnaed i chwi yn yr Aiff,' ¹⁷ ac yr wyf wedi penderfynu eich arwain allan o adfyd yr Aiff i wlad y Canaaneaid, Hethiaid, Amoriaid, Peresiaid, Hefiaid a Jebusiaid, gwlad yn llifeirio o laeth a mêl.' ¹⁸ Bydd henuriaid Israel yn gwrando arnat; dos dithau gyda hwy at frenin yr Aiff a dweud wrtho, 'Y mae'r ARGLWYDD, Duw'r Hebreaid, wedi ymweld â ni; yn awr gad inni fynd daith dridiau i'r anialwch er mwyn inni aberthu i'r ARGLWYDD ein Duw.' ¹⁹ Ond yr wyf yn gwybod na fydd brenin yr Aiff yn caniatáu i chwi fynd oni orfodir ef â llaw gadarn. ²⁰ Felly, estynnaf fy llaw a tharo'r Eifftiaid â'r holl ryfeddodau a wnaef yn eu plith; wedi hynny, bydd yn eich gollwng yn rhydd. ²¹ Gwnaf i'r Eifftiaid edrych yn ffafriol ar y bobl hyn, a phan fyddwch yn ymadael, nid ewch yn waglaw, ²² oherwydd bydd pob gwraig yn gofyn i'w chymdoges neu i unrhyw un yn ei thŷ am dlysau o arian ac o aur, a dillad. Gwisgwch hwy am eich meibion a'ch merched, ac ysbeiliwch yr Aiff."

2:22 Hebraeg, ger.

3:6 Felly Groeg. Hebraeg, dad.

3:15 Neu, Yr hwn sydd.

Duw yn Rhoi Gallu i Moses

4 Yna atebodd Moses, "Ni fyddant yn fy nghredu nac yn gwrandao arnaf, ond byddant yn dweud, 'Nid yw'r ARGLWYDD wedi ymddangos i ti.'" ² Dywedodd yr ARGLWYDD wrtho, "Beth sydd gennynt yn dy law?" Atebodd yntau, "Gwialen." ³ Yna dywedodd yr ARGLWYDD, "Tafll hi ar lawr." Pan daflodd hi ar lawr, trodd yn sarff, a chiliodd Moses oddi wrthi. ⁴ Ond dywedodd yr ARGLWYDD wrtho, "Estyn dy law a gafael yn ei chynffon." Estynnodd yntau ei law a gafael ynnddi, a throdd yn wialen yn ei law. ⁵ "Gwna hyn," meddai, "er mwyn iddynt gredu bod yr ARGLWYDD, Duw eu tadau, Duw Abraham, Duw Isaac a Duw Jacob wedi ymddangos iti." ⁶ Yna dywedodd yr ARGLWYDD wrtho, "Rho dy law yn dy fynwes." Rhoes yntau ei law yn ei fynwes, a phan dynnodd hi allan, yr oedd ei law yn wahanglwyfus ac yn wyn fel yr eira. ⁷ Yna dywedodd Duw, "Rho hi'n ôl yn dy fynwes." Rhoes yntau ei law yn ôl yn ei fynwes, a phan dynnodd hi allan, yr oedd mor iach â gweddill ei gorff. ⁸ "Os na fyddant yn dy gredu nac yn ymateb i'r arwydd cyntaf," meddai'r ARGLWYDD, "hwyrach y byddant yn ymateb i'r ail arwydd. ⁹ Ond os na fyddant yn ymateb i'r naill arwydd na'r llall, nac yn gwrandao arnat, cymer ddŵr o'r Neil a'i dywallt ar y sychdir, a bydd y dŵr a gymeri o'r afon Neil yn troi'n waed ar y tir sych."

¹⁰ Dywedodd Moses wrth yr ARGLWYDD, "O f'Arglwydd, ni fŷm erioed yn ŵr huawdl, nac yn y gorffennol nac er pan ddechreuais lefaru wrth dy was; y mae fy lleferydd yn araf a'm tafod yn drwm." ¹¹ Yna dywedodd yr ARGLWYDD wrtho, "Pwy a roes enau i feidrolyn? Pwy a'i gwna yn fud neu'n fyddar? Pwy a rydd iddo olwg, neu ei wneud yn ddall? Onid myfi, yr ARGLWYDD?" ¹² Yn awr, dos, rhof help iti i lefaru, a'th ddysgu beth i'w ddweud." ¹³ Ond dywedodd ef, "O f'Arglwydd, anfon pwy bynnag arall a fynni." ¹⁴ Digiodd yr ARGLWYDD wrth Moses a dywedodd, "Onid Aaron y Lefiaid yw dy frawd? Gwn y gall ef siarad yn huawdl; y mae ar ei ffordd i'th gyfarfod, a bydd yn falch o'th weld.

¹⁵ Llefara di wrtho a gosod y geiriau yn ei enau, a rhof finnau help i'r ddau ohonoch i lefaru, a'ch dysgu beth i'w wneud. ¹⁶ Bydd ef yn lefaru wrth y bobl ar dy ran; bydd ef fel genau iti, a byddi dithau fel Duw iddo yntau. ¹⁷ Cymer y wialen hon yn dy law, oherwydd trwyddi hi y byddi'n gwneud yr arwyddion."

Moses yn Dychwelyd i'r Aifft

¹⁸ Dychwelodd Moses at Jethro ei dad-ying-nghyfraith a dweud wrtho, "Gad imi fynd yn ôl at fy mhobl sydd yn yr Aifft i weld a ydynt yn dal yn fyw." Dywedodd Jethro wrtho, "Rhwydd hynt iti." ¹⁹ Yr oedd yr ARGLWYDD wedi dweud wrth Moses yn Midian, "Dos yn ôl i'r Aifft, oherwydd y mae pawb oedd yn ceisio dy ladd bellach wedi marw." ²⁰ Felly, cymerodd Moses ei wraig a'i feibion, a'u gosod ar asyn a mynd yn ôl i wlad yr Aifft, â gwialen Duw yn ei law. ²¹ Dywedodd yr ARGLWYDD wrth Moses, "Wedi iti dychwelyd i'r Aifft, rhaid iti wneud o flaen Pharo yr holl ryfeddodau a roddais yn dy allu; ond byddaf yn caledu ei galon ac ni fydd yn gollwng y bobl yn rhydd. ²² Llefara wrth Pharo, 'Dyma a ddywed yr ARGLWYDD: Israel yw fy mab cyntafanedig, ²³ ac yr wyf yn dweud wrthynt am ollwng fy mab yn rhydd er mwyn iddo f'addoli, ond gwrthodaist ei ollwng yn rhydd, felly fe laddaf dy fab cyntafanedig di.'"

²⁴ Mewn llety ar y ffordd, cyfarfu'r ARGLWYDD â Moses a cheisio'i ladd. ²⁵ Ond cymerodd Seffora gyllell finio a thorri blaengroen ei mab a'i fwrw i gyffwrdd â thraed Moses, a dweud, "Yr wyt yn briod imi trwy waed." ²⁶ Yna gadawodd yr ARGLWYDD lonydd iddo. Dyna'r adeg y dywedodd hi, "Yr wyt yn briod trwy waed oherwydd yr enwaedu."

²⁷ Dywedodd yr ARGLWYDD wrth Aaron, "Dos i'r anialwch i gyfarfod â Moses." Aeth yntau, a chyfarfod ag ef wrth fynydd Duw a'i gusanu. ²⁸ Adroddodd Moses wrth Aaron y cyfan yr oedd yr ARGLWYDD wedi ei anfon i'w ddweud, a'r holl arwyddion yr oedd wedi gorchymyn iddo eu gwneud. ²⁹ Yna aeth Moses ac Aaron i gynnull ynghyd holl henuriaid pobl Israel, ³⁰ a dywedodd Aaron

wrthynt y cyfan yr oedd yr ARGLWYDD wedi ei ddweud wrth Moses; a gwnaeth yr arwyddion yng ngŵydd y bobl.³¹ Credodd y bobl, a phan glywsant fod yr ARGLWYDD wedi ymweld â phobl Israel a'i fod wedi edrych ar eu hadfyd, bu iddynt ymgrymu i lawr ac addoli.

Moses ac Aaron gerbron Pharo

5 Yna aeth Moses ac Aaron at Pharo a dweud, "Fel hyn y dywed yr ARGLWYDD, Duw Israel: 'Gollwng fy mhobl yn rhydd er mwyn iddynt gadw gŵyl i mi yn yr anialwch.'" ² Dywedodd Pharo, "Pwy yw yr ARGLWYDD? Pam y dylwn i ufuddhau iddo a gollwng Israel yn rhydd? Nid wyf yn adnabod yr ARGLWYDD, ac felly nid wyf am ollwng Israel yn rhydd."³ Yna dywedasant, "Y mae Duw'r Hebreaid wedi cyfarfod â ni. Gad inni fynd daith dridiau i'r anialwch i aberthu i'r ARGLWYDD, ein Duw, rhag iddo ein taro â haint neu â chleddyf."⁴ Ond dywedodd brenin yr Aifft wrthynt, "Moses ac Aaron, pam yr ydych yn denu'r bobl oddi wrth eu gwaith? Ewch yn ôl at eich gorchwylion."⁵ Dywedodd Pharo hefyd, "Edrychwch, y maent erbyn hyn yn fwy niferus na thrigolion y wlad*, ac yr ydych chi am atal eu gorchwylion!"⁶ Y diwrnod hwnnw, rhoddodd Pharo orchymyn i feistri gwaith y bobl a'u swyddogion,⁷ "Peidiwch â rhoi gwellt mwyach i'r bobl i wneud priddfeini; gadewch iddynt fynd a chasglu gwellt iddynt eu hunain."⁸ Ond gofalwch eu bod yn cynhyrchu'r un nifer o briddfeini â chynt, a pheidiwch â lleihau'r nifer iddynt. Y maent yn ddiog, a dyna pam y maent yn gweiddi am gael mynd i aberthu i'w Duw.⁹ Gwnewch y gwaith yn drymach i'r bobl er mwyn iddynt ddal ati i weithio, a pheidiwch â gwrando ar eu celwydd."

¹⁰ Aeth meistri gwaith a swyddogion y bobl allan a dweud wrthynt, "Fel hyn y dywed Pharo: ¹¹ 'Nid wyf am roi gwellt i chwi mwyach, ond rhaid i chwi eich hunain fynd i geisio gwellt ym mha le bynnag y gallwch ei gael; er hynny, ni

fydd dim cwtogi ar eich cynnyrch.'"¹² Felly, bu raid i'r bobl grwydro trwy holl wlad yr Aifft a chasglu sofr yn lle gwellt.¹³ Yr oedd y meistri gwaith yn pwysu arnynt gan ddweud, "Gorffennwch y gwaith ar gyfer pob dydd, yn union fel yr oeddech pan oedd gennych wellt."¹⁴ Cafodd y swyddogion a benodwyd gan feistri gwaith Pharo i oruchwyllo'r Israeliaid eu curo a'u holi, "Pam na wnaethoch eich dogn o briddfeini heddiw fel cynt?"

¹⁵ Yna daeth swyddogion yr Israeliaid â'u cwyn at Pharo, a dweud, "Pam yr wyt yn trin dy weision fel hyn?"¹⁶ Nid oes dim gwellt yn cael ei roi i'th weision, ac eto maent yn dweud wrthym am wneud priddfeini! Y mae dy weision yn cael eu curo, ond ar dy bobl di y mae'r bai."¹⁷ Dywedodd yntau, "Am eich bod mor ddiog yr ydych yn dweud, 'Gad inni fynd i aberthu i'r ARGLWYDD.'" ¹⁸ Yn awr, ewch ymlaen â'ch gwaith; ac er na roddir gwellt i chwi mwyach, bydd raid i chwi gynhyrchu'r un nifer o briddfeini â chynt."¹⁹ Pan ddywedwyd nad oeddent i leihau'r nifer o briddfeini oedd i'w cynhyrchu mewn diwrnod, gwelodd swyddogion yr Israeliaid eu bod mewn helynt.²⁰ Wedi iddynt ymadael â Pharo, daeth Moses ac Aaron i'w cyfarfod,²¹ a dywedodd y swyddogion wrthynt, "Boed i'r ARGLWYDD edrych arnoch a'ch barnu, am ichwi ein gwneud yn ffaithd yng ngolwg Pharo a'i weision, a rhoi cleddyf iddynt i'n lladd."

Moses yn Cwyno gerbron yr ARGLWYDD

²² Aeth Moses yn ôl at yr ARGLWYDD a dweud, "O ARGLWYDD, pam yr wyt wedi peri'r fath helynt i'r bobl hyn? A pham yr anfoneist fi?" ²³ Oherwydd er pan ddeutham at Pharo a llefaru yn dy enw, y mae wedi gwneud drwg i'r bobl hyn, ac nid wyt ti wedi gwneud dim o gwbl i achub eu cam."

6 Yna dywedodd yr ARGLWYDD wrth Moses, "Cei weld yn awr beth a wnaf i Pharo; â llaw nerthol bydd yn gollwng y bobl yn rhydd, a'u gyrru ymaith o'i wlad."